

Het gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen van het Cito Volgsysteem primair en speciaal onderwijs

Voor de vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met die van andere leerlingen en de normgroep adviseren wij dat alle leerlingen een toets zo veel mogelijk onder dezelfde omstandigheden maken.

In de handleidingen bij onze toetsen adviseren we de scholen/leerkrachten om:

- zich zo goed mogelijk te houden aan de voorgeschreven instructie bij de toetsen;
- zich bij de afname afstandelijker op te stellen dan tijdens de lessen om de prestaties van de leerlingen zo min mogelijk te beïnvloeden;
- als een leerling hulp vraagt, geen suggesties te geven in de richting van het goede antwoord.

De toetsen zijn zorgvuldig samengesteld om een bepaald concept, bijvoorbeeld begrijpend lezen of rekenen-wiskunde te meten. Het aantal opgaven, het soort opgaven én de afnamecondities hebben invloed op wat een toets meet én hoe *betrouwbaar* de uitkomsten van een toets zijn. Vanuit dit wetenschappelijke oogpunt adviseren we daarom om in principe geen hulpmiddelen toe te staan en tijdens de afname hulpmiddelen in de klas (bijvoorbeeld de getallenrij of een overzicht van spellingsregels) te verwijderen of af te dekken.

Doel van de toets is bepalend voor toestaan van hulpmiddelen en aanpassingen

Er kunnen omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen. De centrale vraag die u bij elke aanpassing moet stellen is: meet de toets nog steeds wat hij moet meten? In de flyer 'Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie' en in de Toetsen voor speciale leerlingen geven we duidelijk aan welke aanpassingen u kunt doen, zonder de validiteit en betrouwbaarheid van de toetsresultaten te sterk te beïnvloeden. Daarbij maken we onderscheid naar het doel van de toets. Grofweg kunnen we stellen dat de LVS-toetsen voor bijvoorbeeld Rekenen-Wiskunde, Begrijpend lezen, Technisch lezen en Spelling bedoeld zijn om vast te stellen in welke mate een leerling een bepaalde vaardigheid beheerst. Deze toetsen neemt u vanaf groep 3 af, meestal één tot twee keer per jaar. Op basis daarvan kunt u uw onderwijs afstemmen op de behoeften van uw leerlingen. Vergelijk dit met de oogarts die met behulp van oogmetingen vaststelt welke lenssterkte iemand nodig heeft om goed te kunnen zien. Deze meting doet de oogarts zonder dat die persoon lenzen in of een bril op heeft. Want alleen zo kan de oogarts bepalen welke ondersteuning nodig is om goed te kunnen lezen. Deze analogie doortrekkend: u wilt door het afnemen van een toets vaststellen hoe goed een leerling bijvoorbeeld de tafels al kent of de woorden kan spellen, zonder dat de leerling daarbij een hulpmiddel als een tafelkaart of spellingcontrole gebruikt. Op basis daarvan kunt u bepalen welke leerling bijvoorbeeld extra ondersteuning nodig heeft bij het leren van de tafels en welke bij het leren van de spellingregels.

Scholen gebruiken de *Entretoets* vaak bij het formuleren van het schooladvies voor het voortgezet onderwijs. Omdat leerlingen met een dyslexieverklaring veelal ook in het voortgezet onderwijs gebruik mogen maken van hulpmiddelen bij het lezen en bestuderen van teksten, mogen deze

leerlingen ook gebruikmaken van auditieve ondersteuning van de toets. Daarvoor is een audio-cd van de Entreetoets gemaakt, die ook in Daisyformaat beschikbaar is. Om de vergelijking met de oogarts nog maar eens te maken: voor het behalen van het rijbewijs moet de bestuurder goed kunnen zien. De examinator ‘test’ dit veelal bij aanvang van het examen, waarbij u de bril op of lenzen in mag houden. Immers, het doel van het rijexamen is niet om het gezichtsvermogen te testen maar om te bepalen of je rijvaardig genoeg bent. Voor het onderdeel Spelling van de Entreetoets is het overigens niet toegestaan om een spellingcontrole te gebruiken. In zo’n geval zou namelijk sprake zijn van overcompensatie. Door die spellingcontrole zou een leerling met dyslexie sterk bevoordeeld worden ten opzichte van zijn klasgenoten. En dat kan uiteraard niet de bedoeling zijn.

Als hulpmiddelen en aanpassingen te ver gaan

Als te veel of te rigoureuze aanpassingen worden gedaan, meet de toets niet meer dat waarvoor deze is bedoeld. Dat betekent dat de resultaten van een leerling geen juiste weergave zijn van de daadwerkelijke beheersing van het concept zoals bedoeld én deze niet meer vergelijkbaar zijn met de resultaten van andere leerlingen en de normgroep. Daarom bieden wij bij de toetsen voor Technisch lezen bewust geen auditieve ondersteuning, omdat het lezen van schriftelijk materiaal onlosmakelijk onderdeel is van de te toetsen vaardigheid (voor uitgebreide informatie zie de flyer ‘Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie’). Een ander voorbeeld betreft het al eerder genoemde niet toegestane gebruik van de spellingcontrole bij de toetsen spelling.

Scholen maken soms bewust de keuze om de afnamecondities verder aan te passen dan voor de validiteit en betrouwbaarheid van de uitkomsten gewenst is. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, mits de gebruikers zich dan goed realiseren wat de consequentie is: de uitkomsten zijn geen valide en betrouwbare meting van de vaardigheid waarvoor de toets is ontwikkeld. Het advies is om in die gevallen de gewijzigde afnamecondities goed vast te leggen en te communiceren naar derden die de resultaten willen gebruiken (bijvoorbeeld een nieuwe school of een orthopedagoog) zodat de uitkomsten goed geïnterpreteerd worden. Bijvoorbeeld ‘de rekenvaardigheid van deze leerling is vergelijkbaar met die van zijn groepsgenoten, mits de leerling gebruikmaakt van de tafelkaarten’. Voor de leerkracht, de school én de ouders is het van belang dat zij zich realiseren dat deze leerling naar alle waarschijnlijkheid een andere instructie nodig heeft dan zijn klasgenoten, aangezien zijn niveau van rekenvaardigheid niet écht hetzelfde is als die van de andere leerlingen. Een verwijzingscommissie of orthopedagoog heeft ook een zuivere meting nodig van bijvoorbeeld de rekenvaardigheid, zodat zij op basis daarvan kunnen vaststellen hoe groot een achterstand is of welke vorm van (aangepast) onderwijs een leerling nodig heeft.

Meer informatie?

Voor meer informatie, zie de flyers ‘Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyscalculie’ en ‘Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie’ op onze website [Achtergrondinfo.cito.nl](https://achtergrondinfo.cito.nl).